

ANDRES URRUTIA

Euskal kultura 2009. urtean: ez lotsa, ez etsi

Leon Leon apaiz eta euskal idazle trebeak horixe idatzi zuen *Jesu-Kristoren Imitazionea* deiturikoaren itzulpenean: *ez badiozute ere ginarrria berehalakoan atzematen, ez lotsa, ez etsi: emeki emeki aldeko hitzek eginen dautzuezte argi.*

Tenore berean ikusi dut nire burua ere, urteroko lerro hauek idaztean, gero eta zailago egiten zaidalako euskal kulturaren baitan sumatzen ditudanak ulertzea eta barruratztea.

Izan ere, bi mila eta bederatzigarren urtea krisi ekonomikoaren urtea izan da. Tropelka, egunero, bateko eta besteko xehetasunak eman zaizkigu komunikabideetatik, orain arte poz eta ugari zen hori ilun eta hits bihurtu arte.

Itxura denez, gure ahalen gaintetik bizi izan gara, eta orain datozkigu beherapena eta frogaldia. Diruz eskas, zergez eskasago, gure patriketan nabarmentzen dugu gabezia hori, eta arin aldarrikatzen dugu konpondu beharra. Konponketa bilatzeko orduan, aldiz, badakigu gauzak nola lerratzen diren.

Diru gutxiago izanda, guztion diruak banatu behar direnean, badatoz murrizketak, kulturaren ildotik eginak, gizar-teak beste premia are premiatsuagoak baititu.

Ez diet nik arrazoirik kenduko halakoak esaten dituztenei, jakin baitakit baliabideak urri eta motz gertatzen direnean, aurretiaz bete behar direla lehen mailako beharrianak.

Bete edo ase, gero eta nekezago egingo zaigu horiek guztiak erabat estaltzea. Are gaitzago, gainera, kultura albortzen badugu eta luxuzko zerbait balitz legez hartzen badugu.

Kulturaz idazten dudan bezainbatean, jar diezaiola lerro hauen irakurleak kultura deituriko horri euskal izenlaguna aurretiaz, eta jardun dezagun bitzuok euskal kulturaz, horretan ere, kaltetua eta azpiratua geratzeko arriskuan ikusten baitut hura, krisiaren doinu beltzaren aitzakiarekin.

Natorren berriro Leon Leonen *Imitazionea* izeneko horretara. Hor dira, iragarle batek esanak bezalaxe, hurrengoak: *On dugu noizetik noizerat, atsegabe eta nahigabe zombaiten jasaitea, gizona bere-baitaratzen baitute ardura, gogoratzen diotelakotz bidekari bat dela eta lur huntako zeretarik ez dela igurikatze deus.*

Ez dakit lur honetako zeretarik deus igurikatzen zuen egi-leak. Nik, ordea, espero dut krisiaren zirimolak euskal kulturaren eta euskalgintzaren baliabideak gizar-tean dagozkien mailan gordetzea, uste izanik, aldi berean, luxuzko zerbait baino, behar-beharrezko den osagaia dugula. Horrek ematen digu, gure eguneroko bizimoduan, nortasuna ez ezik, izatea ere bai.

Orobat, berebiziko ahaleginak egin behar dira, baliabide urri horiek gero eta hobeto kudea daitezten, guztion artean eta guztion onerako.

Ez naiz horretan larritzen, ezta harritzen ere, Leon Leonen hitzak nireganatzen ditudanean. Lotsarik ez dugu izan behar gure euskalduntasuna aldarrikatzeko. Etsi ez dugu egin behar gure kulturari euskarriak eta eustazpiak eskaintzeko, krisiaren krisiaz, gurea betiko krisian egoten baita, arian-arian lanarekin eta ahaleginekin konpondu behar izan duguna.

Diru gutxiago izan dugu; gutxiago izango da bi mila eta hamargarren urtean; diruak, hala ere, ezin du konbentzimendua erosi, eta euskalgintzaren konbentzimendua dugunok, bistan da, hitz gozoak baino, egintza esanguratsuak behar ditugu, horiek argia ekarriko digutelako, egun ulergaitz egiten zaizkigun egoera eta egitateetatik hainbaten aurrean.

Laurogeita hamar urte, ehunka partaide

Laurogeita hamar urte bete ditu Euskaltzaindiak bi mila eta bederatzigarren urtean. Joanak joan, euskararen urak behin baino gehiagotan joan dira Euskararen Akademiaren zubipetik.

Akademia, funtsean, horixe da, gizarte euskaldunaren eta kulturaren arteko zubi antzekoa, zinez euskarazko kulturaren kezka duena, nonahi eta noiznahi.

Kezka horrekin jaio zen, edo, hobe esanda, sortu zuten, duela ia mende osoa, orduko haiek. Kezka berberarekin jarraitzen du egun ere, artean gerrak, iraultzak, demokrazia, errepublika, monarkia, frankismoa... ezagutu dituela. Horietan guztietan erakutsi du bere burua Akademiak, eta jakin izan du bereari eusten, alegia, euskararen eta euskal kulturaren arrangurari erantzuna ematen.

Helburuak ere halakoxeak jarri zizkioten: euskara ikertu; euskara jagon. Halaxe erakutsi zuten ordukoek euskararen eitea, XX. mende hasieran. Nago ez ote garen antzeko kinkan egun ere, euskara ikertzeko parada eta aukera ugariak ditugunean, hizkuntzarena jagoteko lana eta erabilera eskuetatik doazkigun bitartean.

Helburuetarako goiburua ere jarri zioten sortzaileek: *ekin eta jarrai*. Goiburu bera erabili dute Joanmari Torrealdaiak eta Imanol Muruak Euskaltzaindiaren egungo irudia, egungo zereginak, hitz gutxitan esanda, egungo erreportajea egiteko, erakundearen biziari eta arimari dagokiena, eta, historiari muzin egin gabe, harago doana, hurrengo urteetarako egitasmo osoa baita hori sakontzea.

Egitasmoak ditu Euskaltzaindiak, eta, ororen gainera, bere lana gizarteak hartu eta bere egin dezan. Egitasmoak ditu Euskararen Akademiak lan egiteko XXI. mende hasieran, garai honek eskatzen duenaren arabera, baliabide egoki eta eguneratuak eskuan dituela.

Badakit batzuen ustez gizartetik oso aparte ikusi edo ikusarazi nahi dela Euskaltzaindia. Beharbada, haren zereginak

beste nonbait edo norbaitek egin ditzakeelakoan. Gurean, ordea, konpromisoa eta engaiamendua ezin argiago daude: baliabideak egoki kudeatzea, euskararen arloan akademiari dagozkionetan ikerketa-lana bultzatu eta lan hori artez gizarteratzea, eta, *last but not least*, harremanetarako zina, euskalgintzan ari direnekin batera aurrera joateko, euskararen eta euskal kulturaren aitzinamenduan.

Norbaitek idatzi zuen *Imitazionea* deiturikoan, eta Leon Leonek esku finez itzuli, honako hau: *Liburu Sainduetan egia behar da bilhatu, ez hizkuntzaren ederra. Liburu Sainduak heien egileen gogo berarekin behar dira irakurri. Hetan mintzaiaren gochotasuna baino gehiago gure ona behar dugu bilhatu... Ez beha erraileari, beha erranari.*

Nik ere, laurogeita hamar urte geroago, gauza bera esan diezaioket euskal gizarteari: ez begiratzeko horrenbeste emaitzari, pertsonari, ezpada erakundeari, eta, so egiteko, bereziki, euskararen aldeko mezua eman eta ematen duen erakunde horri.

Kausituko du edonork, ziur nago, zer hartu probetxuzko, eta zer kritikatu ugari. Dena den, erakundearen zereginetan aurkituko ditu ehunka izen, Euskaltzaindiaren zereginetan gailendu direnak, eta, guztien biltzaile, erakunde bakarra, hizkuntza bat eta bera den modukoa, Euskal Herri osoan zehar zabalduta, etorkizunari irekia eta euskalgintzaren partaideekin ildo berriak jorratu nahi dituen euskararen ibilbidean.

Horren erakusgarri *Erlea* aldizkaria eta *Kalendrera*. Lehe-na, Bernardo Atxaga euskaltzain osoaren ekarpena. Bigarrena, Xabier Kintana euskaltzain osoak eginiko argitalpena, Leizarraga protestantearen testutik ekarria. Bitzuo erakusten dute zerbait desberdin, zerbait diferente, bi-biok nahi dutelako erakutsi Euskaltzaindiaren presentzia, egun, beste modu batean gauzatu behar dela euskalgintzan. Erresistentzia-aldietan nahiz demokraziaren garaietan, Euskararen Akademia dugu bilgune eta batzar-toki, guztion artean garatu beharko duguna.

Adiskideari ohore: Juanjo Zearreta joan zaigu

Kostata idazten ditut lerro hauek, kosta egiten du-eta aspaldiko adiskideari «beti arte» esatea, zure aldamenen izan duzunean urte luzeetan.

Badakit askok aurpegiatuko didatela, bi mila eta bederatzigarren urteko kronika hau egitean, gauza anitz alboratu ditudala. Baliteke. Hala izatean, zernahi gisaz, inork ez luke hartu beharko minik edo herrarik, nire barrukoa hustu aldera egiten baitut testu hau.

Agur-testua, adio-testua. Agur, Juanjo Zearretarengan agurtzen baititut bera eta belaunaldi oso bat, egun eskura ditugun azpiegitura kulturaletatik hainbat eraiki zituztenak, lan isil eta onuragarrian. Hala egin zuten, inori lanaren faktura kobratu gabe. Hala egin zuten, bestalde, sinesten zutelako posible zela euskararentzat etorkizun hobea, egitura-tua eta errotua, duintasunez eta eragingarritasunez. Sarritan ematen du ahaztu egin dugula hori, eta, euskararen funtzionario egin garen neurrian, «profesionalizatu» egin garen neurrian, orduko hura kareletik bota behar dugu, ezer ez balitz bezalaxe.

Agur egitearekin batera, adioa ere ematen diot adiskideari, gehiago ez dudalako izango nire aldamenen, gehiago ez duelako bere barnean izango Euskaltzaindiak, halako eragile prestu eta duina, euskalgintzaren mundua erro-errotik ezagutzen zuena, urte askoren eskarmentua zeukalako.

Herri-gizona joan zaigu. Ohore eta omena berari, eta lana guri, harenari eutsi diezaiozun.

Amaitu beharrean

Uste dut norbaitek, dagoeneko, bere buruari galdetuko diola ea aurtengatik ez dudan Akarregi deitu lerro hauek idazteko.

Egia esan, laguntzaile aparta izan dut urteetan, honelako kronika laburrak ontzeko orduan. Aurtengatik, hala ere, ez dut

gogo handirik izan berarekin hitz aspertu bat izateko euskal kulturari buruz. Ikusi nuen azkenekoz Arratzun eta Foruan, biotan egon baitzen adi-adi Lakarra eta Torreal dai euskaltzain oso sartu berrien hitzei, euren sarrera-hitzaldiak zirela eta.

Etsita ikusi nuen Arratzun; are etsituago Foruan, bi leku horietako eliz atarian berarekin egoteko aukera izan bainuen, labur bada ere.

Foruan, bestalde, etsituta ez eze, kezkatuta ere, gerogarrenean etorriko zen epaiketa ez-bidezkoaren kausaz. Joanmari Torreal dai eta *Egunkaria* kazetaren beste eragileak ikusten zituen Akarregik arduratuta, inola ere merezi ez zuten epaiketa baten zain. Epaiketa hori, zer esanik ez, justizia ize-neko baten bidetik dator.

Ikusi beharko da justizia deituriko horrek, itsu omen denak, zer egiten duen euskalgintzaren arazo horretan. Artean, zalantzarik ez, badirudi epaiketa horretara deituak, aldez aurretik eta epealdi luze honetan, epaituak eta zigortuak izan direla.

Horrexegatik, ez dut Akarregi deitu. Jakin badakit, lege-kontuetan aditua bada ere, euskal kulturari zaleago dela eta horrelakoek ez diotela ekartzen sufrimendua besterik.

Dagoela. Datorren urtean, agian, beste behin ere deituko dut, eta bion artean azalduko dugu izan behar ez zena eta izan zena, hain zuzen ere, epaiketa horren kronika latza. ¶